

Namen Josua b. Chanania's¹⁾: Wer einen Bibelvers zur rechten Zeit citirt, der bringt Heil über die Welt; denn so ist geschrieben (Prov. 15, 23): „Ein Wort zur Zeit, wie gut ist es²⁾“.

¹⁾ Die Corruptel חנניה בן שמעון ר' für יהושע ב"ח ר' ist durch den Namen des Tradenten veranlaßt.

²⁾ כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם שנאמר דבר בעתו מה טוב.

Bur Geschichte der Juden in Arles.

Von Dr. S. Groß.

(Fortsetzung.)

Nachträge.

b) Männer aus Arles.

Zu den in der Abhandlung genannten Personen aus Arles sind noch folgende nachzutragen. 1) Bonfis de Beaucaire in Arles war einer der drei 1299 von den Juden der Provence beauftragt Repartirung der Steuern erwählten Delegirten, die als Bayloni et procuratores Judeorum bezeichnet werden, also wohl angesehenen Personen waren. (v. oben).

2) Isaac aus Arles, ein sonst unbekannter Talmudist, lebte in der Mitte des vierzehnten Jahrhunderts in Italien, vermuthlich in Bologna. Ein handschriftlicher Tur (3.—4. Theil

des Jacob b. Ascher, Cod. Turin XXVII. A. II. 7. hat auf der ersten Seite die Bemerkung **מקום ע יצחק ארלי** und am Ende das Epigraph des Copisten Abraham b. Chis-bai, der die Abschrift in Bologna am 20. Sivan des Jahres **ה'קל"א** vollendet hat, nach Peyron Cat. p. 32 entweder 1306 oder 1311. Allein der Tur wurde erst gegen 1340 verfaßt und man muß daher das Datum der Abschrift später ansetzen, mindestens 1342 (**ה'קל"ב**).

3) Gegen 1284 lebte in Pamiers, südlich von Toulouse Dep. Ariège, Jacob aus Arles, ein vermögender Mann, der in den erhaltenen lateinischen Steuerlisten als **juif du roi** bezeichnet wird, (v. Saige a. a. O. p. 217 vgl. Monatschr. 1881 p. 304) das heißt, zu denjenigen Juden gehörte, die ihre Steuern nicht an den **seigneur**, sondern an den König entrichteten. Die Bezeichnung „Jude des Königs“ entspricht etwa der der „Kammerknechte“ der Juden Deutschlands im Mittelalter. Die ganze Familie des Genannten, heißt es in der Urkunde, wohnte seit Alters auf dem Gebiete des Königs von Frankreich, was allerdings die Annahme nicht ausschließt, daß sie in älterer Zeit aus Arles an die Rhône eingewandert war und darnach auch in der Folge benannt wurde.

c) Zur Namentkunde.

Die altprovenzalischen Personen und Ortsnamen sind oft sehr schwer zu enträthseln. Zu den Erklärungen, die ich versucht habe, trage ich ergänzend und berichtigend Folgendes nach.

קהל לשמארש. Schebet Jehuda ed. Hannover p. 115, v. Monatschr. 1878 p. 160, ist schwerlich zu emendiren in **קהל שמארש**. = St. Chamas. Daß es sonst überdies in der Regel durch **q** ausgedrückt. Gentius, Historia Judaica, Uebersetzung des Schebet Jehuda, ed. Anst. p. 418, hat **שמארש** gelesen und es durch Lasmaria (?) wiedergegeben, einen Namen, den Gunz, Zeitschr. I p. 171 als einen solchen bezeichnet, dessen

Kunde er aus hebräischen Quellen nicht schöpfen konnte. Was der eine oder andere Name bedeute, vermochte ich nicht zu eruiren.

Bendich Alhin, Leibarzt der Königin Johanna. v. Monatschr. 1878 p. 193. Der Name Alhin ist nicht corrupt, sondern ist ältere provenzalische Schreibweise für Chajim oder Hayyim, vgl. David Ain Delpuget aus Avignon. v. Annuaire de la société des études juives I. p. 256. Ain Lyon und Ain Mousse das. p. 263, 264.

רשפלאנש oder יהודה רשפלאנש Monatschr. 1879 p. 420. Zur erstern La. vgl. פלאנש דלמין Dalmacius Planes in Cod. Vat. 379 v. Steinschneider Notice sur les tables astronomiques attribuées à Pierre III d'Aragon hebr. Beilage. Zu lateinischen Urkunden der Provence findet man öfter den Namen de Planis und de Plenis v. Gallia christ. VI p. 591. Zur zweiten La. vgl. שלמן דלאשאפאנך bei Zebaja Benini אהרן נשים ms. v. Steinschneider Letterbode IV p. 121.

כונטי Monatschr. a. a. D. p. 424 erinnert an Besançon altfr. Bisançon, lat. Besantio, Bisontium oder Veson-tione, Hauptstadt der Franche-Comté.

ראישטלאה das. p. 425. Der Beiname de Stella, lateinische Benennung für das spanische Estella, kam bei den provenzalischen Juden öfter vor. v. Saige p. 48. 238. Ein David de Lestoille lebte 1377 in Dijon. v. Simonet Mémoires de l'Académie de Dijon 1865, p. 186. Zehlerer Name ist Étoile in der Dauphinée. Der hebräische Name ככבי, der oft vorkommt, kann sich also bald auf den spanischen, bald auf den französischen Ortsnamen. v. Cod. Paris 315; Cat. Goldenthal p. 63; Minchat Jehuda p. 37; Cod. München 407 Cat. p. 192.

דבוריאן Monatschr. 1880 p. 173. Damit hängt vielleicht der Name de Boeriano zusammen, den ein Jude in Nîmes geführt. v. Saige a. a. D. Borrede p. VII, Borrian

hieß ein Quartier der Stadt Arles, dann Bourgneuf v. Anisbert a. a. D. III p. 393. Darnach dürfte der angeführte hebräische Name zu erklären sein.

שלוש Monatschr. a. a. D. p. 173, kommt als Vor- und Beinamen vor. In letzterer Beziehung hängt der Name wohl mit dem Orte Sauve, ältern Schreibart Saulve, lat. Salvia, Stadt westlich von Nîmes, zusammen monach mehrere Juden der Provence benannt wurden. v. Saige p. 278 Vitalis de Salve vgl. das. p. 322. Der Name wurde auch oft von Christen geführt. v. Gallia christ. VI Index generalis s. v. de Salva, de Salve vel de Sauve. Das. p. 841 Albertus de Salva 845 de Salve.

רמירננש Monatschr. a. a. D. p. 404. Arnaud a. a. D. p. 62 führt aus einer Urkunde von 1408 folgende Stelle an. Reperitur in depositione Astrugoni Bonafidei, Judei de Mayranicis collectoris tunc pedagii dicti loci, facta per eum medio prestito juramento ad legem Moisi. Der angeführte Name entspricht ganz der hebräischen Bezeichnung, unter der ich Marignanes vermuthete (?).

רושיל Monatschr. a. a. D. p. 407. Das ist die richtige La. des aus Dieulojal corrumptirten Namens, nicht aber רושיל Vossell wie die revue des études juives III p. 75.

פרופיינ Monatschr. a. a. D. Ein Jude Profag in der Provence wird auch in einer lat. Urkunde genannt. v. Saige p. 127, 225. In einer andern lateinischen Urkunde aus St. Paul, trois chateaux vom Jahre 1409 ist unter anderen getauften Juden auch Isaquetus Profait Judeus genannt. v. Gallia christ. I instrumenta. p. 122, 125.

אורגיר Monatschr. p. 409 ist sicherlich Orgère zu lesen. vgl. Salomo Orgerius bei Saige p. 127.

ששטור und ששטארץ das. p. 412, vielleicht Sистерon an

der Durance lat. Sistero und Sistarica, in Schebet Jehuda p. 113 ששטרין.

ל p. 413 vgl. Astruc und Bendig de Caylus bei Saige p. 216.

d) Zu den Beilagen.

Gornis Gedichte, von denen ich nur das auf Arles bezügliche zu veröffentlichen beabsichtigte, gebe ich nunmehr in der Beilage vollständig mit Ausnahme derjenigen, die in Chotam Tochnit abgedruckt sind. Steinschneider und Neubauer hatten die Freundlichkeit, mir ihre Copien zu überlassen. Der Text enthält manche Corruptelen und Unklarheiten, in denen ich mich nicht ganz zurechtfinden konnte.

Von den in den Gedichten vorkommenden Ortsnamen hebe ich nur zwei hervor. דרגנייא ist Draguignan, lat. Draguinum oder Dracenæ Dep. Var, wo Juden gewohnt haben, v. Arnaud p. 20. Darnach dürfte auch דראמינייא bei Isaac de Lates Alg. p. 88 in דראגנייא zu emendiren sein. אט ist Apt alprov. At, lat. Apta, Dep. Vaucluse, das von Juden bewohnt war, v. Arnaud p. 55. vgl. La ciutat d'At bei Giraud a. a. O. II, Pièces justif. p. 144.

Von den Personennamen bleibt der des Sešaja b. Samuel כנו רכש aus Alg, mit dem Gorni in scharfer Kontroverse stand, unerklärt. כנו ist eine dichterische Form und auch רכש ist wohl die dichterische Umschreibung eines entsprechenden Stamm- oder stammverwandten Namens, etwa מליש oder מליט von mel altfr. für miel. v. Minchat Kenaoth ed. Nr. 84, Les rabb. p. 726. Daß letzterer Name nicht Melis oder Melit, sondern Malit zu lesen sei, ist nicht erwiesen. Sešaja mochte in seiner Selbstgefälligkeit anspielend auf einen Vers des Hohenliedes, 4, 11, diese Umschreibung gewählt haben. Daß ihn Gorni mit den Worten השם רכש מחוק למר (vgl. Jes. 5, 20) verspottet, spricht dafür, daß רכש nur ein angenommener Name

war, weil sonst die Verspottung eines wirklichen Namens abgeschmakt wäre. Gorni war freilich in seinen Satyren mit den Ausdrücken nicht wählerisch, aber auch Jesaja blieb ihm die Antwort nicht schuldig, denn er nennt ihn, anspielend auf dessen Namen und auf Genesis 50, 10, eine „Tenne voll Dornen“.

Von Gorni befinden sich noch, wie mir Neubauer mitgetheilt hat, zwei Gedichte in Cod. Günzburg 228 überschrieben שירים בין הגרני והכהן.

Beilage I.

Verordnung des Erzbischofs von Arles an die jüdische Gemeinde in Betreff der Wahl der Rektoren. Papon II. Preuves XXXIX. v. Monatschr. 1878 p. 151.

Anno Domini Incarnationis M. CCXV. mense augusti IX. kal. septembris. Nos M. per Dei gratiam Arelatensis Archiep. concedimus vobis judaeis universis infra ambitum civitatis et burghi Arelatensis manentibus et omnibus successoribus vestris ibidem in perpetuum pro tempore mansuris, et concedendo statuimus, quod singulis annis ad festivitatem caselarum, quam celebratis mense septembris, vos eligatis de vobis ipsis tres viros bonae opinionis, qui jurent super sanctam legem mosaicam, quod bona fide et sine personarum acceptione regant in omnibus; quae facere debetis communitatem vestram et servent unicuique justitiam suam super omnibus de quibus querelam audierint et etiam non expectata querela si omnes tres nonexpectata deliberatione noverint expedire. Quibus nempe tribus ad vestrum regimen electis atque statutis omnes alii Judaei jurent obedientiam ad eorum intellectum sine omni retenemento super eadem legem mosaicam. Et illi tres correctores vestri, sive rectores auctoritate nostra plenariam habeant potes-

tatem in faciendis correctionibus, quas expedire noverint pro reformanda observantia legis vestrae et in faciendis taliis sive collectis, quas necesse fuerit fieri pro elcemosinis solvendis et pro solvendis census universis, quos vos Judaei facitis nobis et ecclesiae nostrae et aliis quibus libet personis, quibus census facere tenemini communiter et pro solvendis etiam collectis, quos pro necessitate clausurae vel alterius communitatis Arelatensis a vobis exigent, cum nostro consilio, nostri Consules christiani. Et ne aliquis Judaeus, manens in civitate vel burgo Arelatensi, prudentia vel subtilitate sua possit se subtrahere a regimine illorum trium, qui ad hoc electi fuerint et statuti, nos concedimus et statuimus generaliter, quod illi tres habeant plenariam potestatem distingendi omnes alios ad faciendum quidquid ad vestrae legis observantiam et ad tenendam justitiam cui libet Judaeo de altero Judaeo super quibuslibet injuriis et ad faciendas ut dictum est superius, talias et collectas, quas pro communi necessitate seu utilitate vestra fieri oportebit. Notandum etiam, quod nos in presenti elegimus et statuimus Durantum, Salvetum et Ferrerium Judaeos ad praetanatum officium, rectores totius vestrae universitatis per annum scilicet usque ad festivitatem casellarum, quam celebratis anno futuro mense septembris, et anno completo, isti tres praenominati rectores, more consulum christianorum, eligant tres electores bonae opinionis, qui praestito juramento super sancta lege Mosaica, eligant bona fide tres viros prudentes et honestos ad praedictum regimen idoneos atque bonos; sciendum quoque, quod si aliqua causa emergerit vel tractabitur inter vos, inque diffinienda vel componenda duo de praedictis rectoribus concordaverint et tertius discordaverit ab eis, illud ad audientiam nostram vel illius, qui in absentia nostra locum nostrum tenebit,

perferetis et per nos vel per illum, qui locum nostrum tenebit, substituetur alius loco illius qui discordaverit, vel etiam duo vel plures si arduum fuerit negotium, quorum consilio causa illa sine debito terminetur. Verumtamen ille tertius discordans remanebit rector sicut et antea in allis negotiis, usque ad annum completum. Ad haec autem notandum, quod nos retinemus nobis et successoribus Archiepiscopis in perpetuum appellationes, quas libere vobis facere licebit et omnem plenitudinem potestatis, quam in vobis habemus ex concessione atque largitione imperatorum, sicut continetur in privilegiis eorum, indultis nostris praedecessoribus adque nobis. Actum fuit hoc in sala majori praefati domini Archiepiscopi, praesentibus testibus B. Decano Arelat Bernardo Embiloto etc. etc. et ego Pontius de Junqueriis memorati domini Archiepiscopi Notarius, qui praedictis omnibus praesens interfui, mandato ipsius domini Archiepiscopi tenorem hujus instrumenti dictavi et scribi feci atque bullum ipsius domini eidem instrumento apposui.

Beilage II

Erlaß Karls I. zum Schutze der Juden der Provence gegen die Inquisitoren, Papon. III. Preuves XV. Monatschr. 1878 p. 155.

Scriptum est nobili viro Gualterio de Alneto Senescalo Provincie etc. ac ceteris aliis Senescallis et officialibus Provincie et Forculcherii tam praesentibus quam futuris ex relatione quam plurium fide dignorum intellexit nostra serenitas, quod frater Bertrandus Rocca et socius, inquisitores in Provincia conslituti plura gravamina inde-

bite et injuste judeis nostris Provincie intulerunt, auferendo illis magnum pecunie summam, quae nostra erat et ad nostram curiam pertinebut; imponendo quoque aliquibus ex eisdem magna eigna et insolita et quosdam ponendo in carcere, et alia plura mala et gravia fecerunt eisdem et cotidie facere moliuntur, super quibus tractante venerabili Patre Dno. M. Dei gratia ste. Marie in Portu diacono cardinali amico nostro carissimo, aliisque probis viris tum viris nobilibus Roberto de Lavanâ juris civilis professore, et Joanne de Masseto dilectis consiliariis familiaribus et fidelibus nostris ad infra scriptam concordiam devenerunt; quod dicti inquisitores de cetero a judeis Massilie, Provincie et Forcalcherii nullam quomodolibet pecuniam exigant; et si contingat eos condemnationem pecuniarum super judeos ipsos vel alios aliquam facere, illam non exigant nec exigi faciant ab eisdem, sed condemnationem eandem et condemnationis causam in scriptis curie nostre tradant, et post modum eadem pecunia per nostram curiam exigatur; quodque inquisitores ipsi in judeis prefatis jurisdictionem vel coercionem non exerceant aliquam nisi in tribut casibus nominatis et expressis in Litteris apostolicis aliqua ratione quod si contigit eos in predictis tribus cassibus condemnationem aliquam facere, ipsius executio per curiam nostram fiat. Incarcerati quoque, qui apud Avinionem, vel alibi occasione discordie inter inquisitores et judeos exorte, tenentur in carcere per inquisitores ipsos, a carcere liberentur: signa insuper judeis imposita quae portari non consueverunt, auferantur eisdem, et de cetero non ponantur illis aliqua signa nova, sed ea signa portent, quae portabant cum de Provincie partibus discessimus prout asseritur minime servaverunt; imo quod deterius est quemdam judeum

fecerunt post modum graviter tormentari; de quibus nostra serenitas non modicum admiratur. Quare volumus et vobis firmiter et expresse precipimus, quatenus inquisitores ipsos curialiter et bene moneatis et inducatis ut compositionem eandem observent integre, quod preterito tempore et futuro, quibus si eam abservaverint, in personis et aliis ipsis ad inquisitionem faciendam necessariis provideatis, in expensis competentibus curialiter et benigne. Si autem judeos ipsos, vel ex eisdem aliquos contra compositionem ipsam aggravare tentaverint, id nullomodo sustinere velitis sed defendatis eosdem et fiat appellatio ad Dnum Papam, cum consilio sapientum; et quidquid cum eis inveneritis in perdictis, nobis vestris litteris rescribatis. Datum Rome XXVI Marcii IV. Indict.

Beilage III.

Gedichte Abraham Bedarefis an Kalonymos b. Meir Nafi aus Arles. Divan ms. des British Museum Add. 27168 fol. 11—13. v. Monatschr. 1878 p. 474.

לארלדי אל הנשיא הנעלה דון ק"ל.

שימן וקדם וים ופאם צפונך	שמש צדקה פרוש כנפי רנניך
כנורך קרמה ים פעמונך	חימנך מנך וצפונך חפך
נושא חניתך וגלגלים למשניך	סוסך עננים ושוטך גו אדמה ועש
כי כפך חזקך חסנך כחצנך	ארים קרנו לכ בים ורקעי כגלי תהום
נפש ברום דגלך ירדו סונך	קח השר נשיא אל נדיב רוח רח (?)
	כיד טרר
רוח נדבה מחופפת כחפניך	נחלי תהלה ושם ילכו לים שעלך
נגד מלילות ערמוותך וגרנך	קמו אלומות נדיבי עם והשתחויו
שרי פלכים כאלו הם שפניך	מחסה ומסתור כחגוי סלעך מצאו

אין די כסותח ומצעי סדיניך
 אין די לשולחנך מעשר דגנך
 אין די למולג וחדורי סכינך
 לא ישחקו הר לבנתך וקנך
 מקטר בשמים ומר תימור עשנך
 יינך ובגביעך נפרץ חזונך
 זכריה וקישון בכיורך וכנך
 לא נכגרו יום וליל דלתי מלונך
 וגו תרשיש וחדרי מאורי אור בעינך
 יקל כאחד ענק מצוארונך
 כפר ומנאמך ריח שמניך
 ניך וסדר סהרונך סהרונך
 רוח הברולה והיכלי שן בשניך
 אורי ברקמת שרר בפאת וקנך
 קמושך ציץ חכצלת שרונך
 סגורך ליט ופגנ מפתניך
 בהט ואקדח וספירי אבניך
 שער בנפשו נטיעו קנמוניך
 פונים כפנת פניך ופניך
 חורה בקרנות ארויך והבניך
 מקום יתאו ידות מוסד אבניך
 נוך ובית אל ומחנים למחנך
 הלל ושמאי וכשמואל בדינך
 הרך כחורב בני מכל כצאנך
 תעל שלוך ורד צופך ומנך
 תשכם ותשקם גביר נחל ערניך
 דלים ולא נראתה קשת ענניך
 חושיט ונשוך כשור השבת מכונך
 תחשוב כשוא מפרשי גלי נאונך
 נחלי נהודים כהפיץ מעייניך
 ישים סחר מערכים והוניך
 כל אסיריו תפתח יד ימינך

אלו עדשים לך חולע ושש ארגו
 אלו רקיעים דגן תכל לך יטחנו
 אלו אררט מטיל נחוש וברזל שניר
 אלו מדורתך ארץ ושחק עלי (?)
 מקטר קטורה רקחך ידמה אנוש אנין
 קוסמים תהולל שפת כוסך בלטו עסים
 ייבש קרומים וכנורה אמנה וסוף
 מה לך בריחים ומנעולים ופוחות הלא
 נפלא דמוחך פני ליש וחור איש
 נפך וישפה וטור שהם ולשם שכו
 מריחך פרחו יונקות סמדר והוד
 כתי יקר כוכבי יום בהרו בחרו --
 בני די עז לחלפיות וסיסים בטי --
 קנא בארם לחי רמון ושושן בן
 דברי ומיר מקאת מדברך אלפי
 שרש קציעות מחרלך הצרי
 ברקת זוהב עפר רגלך ומי יחקור
 ערבי יאורך כפרים עם נרדים
 על רצפת הר פנים שכנך אחררפנים
 כפתור ופרח בכפתורי פקעים וכן
 אי די לבנון עצי אולם בכיורך ואי
 קראו רפידים רפידתך וסיני וסין
 מה לי ליכנה וצפורי ובית כבית
 הפליא כמטה בנו עמרם עשה מטר
 מצאו באר וענן כרוד באפדנך
 ערכו מטעמך נפת בפי עמך
 יול מטר ענבי ירך בחלקת שרי
 חיו בשרכיט זהבך חללי ריש לעת
 כנדול וזועך פרת וכבר כמר מדלי
 קפא תהום צור כלב ים לב מרודים ונר
 יגאג רכושך צרופי נור עדי רכלי
 מה לי לומן עמך יכרות בריחו הלא

ביאור תבלה (?) אני מתנדרים צללה
 משואלים תחפיר ובתתך תענה
 חלכה בחילך ומה תתמוך לזאת סכבה
 לא שבתו מאוני צדקתך משקול
 תחשוב כתבץ עפרוהם ופסל ספי
 תחריב כחן נערתך מי מריבה ואם
 מהודך נחלת כבוד והוד מעלות
 קמים תקומם למטרה ותכין כצור
 חץ בין בפי עטף שחוט וחלף בני
 כתבו במכתבך אחור וקדם דרי (?)
 שיחות בלוחות סמלוחות ושולחות ברק
 מכלל יופי בדמי אסליל הדרך ומה
 איש יערוך הדרך ישוה סגור עם צרור
 משאות ומירי עד יכה אחרו סחלי
 פחי פרידה לרגלי פרשו מעות
 מקנת מחיר חשקך לבי וזע משנת
 ארמון בקירות צלעי לך ואיך יחשוב
 את לי לבל תאנף כי אש השוקתך
 ינעם מאד צוראני (?) בחרח מתנך
 מפרס חמדות בעד ענוה תכסה מאור
 אלו מקום כן בעור קמת לפני אוי
 אשרו משרתי פני משרת כבודך ומי
 אל יתאכזר בך עורר עוררי אשכולות
 יתנחמו מכבוד שלם בני עירך
 עיני תחכה ראות משרשך יצאו
 ישאו בשמכם פאר משרה וכת דת ודין
 תתעל ושת קדדי שרים שרך נעלך
 אחלה אדוני כדלת אהבתך רצע
 עת תאדיל אור כראש דורם (?) עלי
 עבדך

יסך נדרות ונכברות תרניך
 רכות ומול רש תרבר תחנוניך
 דלת דוה לב ודל על ציר ששניך
 וליתן מני פו ודרי דרכמוניך
 וסופתם בפרים פניניך
 ריבך חלקות למי אמשול רצוניך
 תורה וחכמה ומוסר מוקניך
 חרב שפתך לכב ודים נרכיך
 קשת ואשפה תשוקס במחניך
 ליל טורך צהרים ניכ לשונך
 צחות במוחות בעיניך וייניך
 אפרוט כזמרת נבליך ומניך
 גרים וגודר וזרור אור וחשניך
 לב מכאב נאד וצופי מלפניך
 נשי בעת נגרשה מנן עדיניך
 יוכל ואם בא דרור יכחיש זמניך
 סלע להפריד זהר ביני וכיניך
 לב לא יכולו ואיך יכול חרוניך
 נאוו לחיי כדון פרי רסניך
 שמך ורקחי פעליך מלשניך
 לא מפני מלאכי רום חט אחונך
 לבי ירפד בשעשועי אמוניך
 שורק וכורם כנצני גפניך
 אל ישאלו משכני ציון שכניך
 גועי מלוכה שתיליך וכניך
 ישבו בחדר בתוריד ורוניך
 ושמך אדוני יברך אל אדוניך
 אוני ושום נא עגיל דורי כאדוניך
 שמש צדקה פרוש נופי רעיך

ומצאו קן בחסדך דד ומסכן
וכל מבינו קראו מעשה כ"ן

בגורת שכלך מיכין חסכן
יצדק פעלך מדבר ומירי

תכונן ורו נאדו משוב אסמך
תקלל ותאור נשיא בעמך

כסא נגיד עמי צור מרוממך
ברך חברכני ושמי אלים לא

ווכבעל עכולו (?) מדיצה בפני עצמה באספקלריא המאירה בין חכמים
בין מלכי קדם מזרע המלוכה ומן הפרתמים חכם ועשיר ועשירי לעורא אביר
הרועים סגן הסגנים נזר המנזרים תרומת אנשי שם נקובי ראשית זרע הקדש
תחכמוני ראש השלישים הדור הדור תפארת הזמן חטר מגוע ישי ונצר
משרשיו מכלל המכללים והפורט על פי נכל מהגליו מעל בקדש ומקצר
הרי זה משובח השוע הנעלה נדיב העמים קצין עם נשיא אלים הנשיא
הנכבד גדול מרבן שמו קלוימוס יצו בן אדוני האשל האביר תפארת
הישישים והדר זקנים הפטיש החזק העמוד הימיני מאור ארצו הנשיא נשיא
אלים ר' מאיר ע"ם יש"י. מאדוני אשוע תקח ברכה קח נא ברכה מאת
עבדך הבא לחסות תחת כנפי חמדתך הנקשר בנפשך המשתחוה מרחוק
אפים ארץ לעמת פני הדרתך השם מגמת פניו לנשוק בלבו יד ידוהך
המתאבק בעפר פעמי רגלי עברי אדוני הקטנים המתפאר בקרבך כי
קרוב המלך אלי. השולח אליך שורות שירותיו למען יעמדו ימים רבים
לאות ברית ביני וביניך הקורא בשלומך כל הימים אשר אנכי חי על
האדמה הכנור המנגן מעלתך צלצל שמעך הנרצע בולת אהבתך האומר
אהבתי את אדוני לא אצא חפשי אברהם ב"ר יצחק בדרשי.

נעל למול שר נברא בצלם
כיון פתיחתו נגד ירושלם

לי קראו מנעל רגלך של
ובשמחת שירות שיר קראם

עוד גם עליו מהר למוצא בעלות הנשיא המעולה הנוכח לקריאת התורה
ביום חתונתו וביום שמחתו לכו.

על שיא נשיאים
מעלה נשיאים

עב קל רכובו שם מהללך
ובכם טרום מעלה מעללך

ובכס'

טוב שכמך משרת שכמך יומך עלי קרנות רומך גדול שמך עד שמך
דר מעלתך תור זהב וצבי חללים הורך יחנו זהב מכין עפאים

ובכס'

מטה מלוכה הוצא פרח וציץ כגבור לרוץ אורח וכבוד יי עלי ורח
תראה עדרי יראה דעו על כל שפאים עלות ינהל וכורעו יקבץ מלאים
ובכס'.

Beilage IV.

Abraham Bedarefi gegen Gorni, aus des erstern Divan ms.
v. Monatschr. 1878 p. 476.

1) בעבור כארץ הזאת הגרני המנגן והגיע פה כגבוליני החל תיכף
בואו להראותינו את כחו ולהביא הכל מנחה מבכורות צאנו ומחלכיהן
חמול בואו והיום הגיענו כשטף שירים וראשית חרוזים חיל גדול יודיע
בהם שהכוונה הראשונה ממנו משוט כארץ ומתהלך בה ראות עינו בכבוד
שירי אדוני אחרי שמעו תהלותם לשמע אוון כי להם נכספה נפשו לחוק
פרסומם בקצוות ולא ענהו אדוני גם בחלומות גם בנביאים עד אחרי ימים
הציקוהו כתביו וחמל עליו וחמל עליו לבלתי הכלימו וכאב לו מעט
הדבש הזה:

2) כיושבי צור ים אהליהם יקרבו זר ונכרי כא אליהם

בהגיע חרוזי הגרני כעבדים המתפרצים ככסיל מתעבר וכטח כתב אדוני
אליו כמתק הלשון:

אלכסנדר כריב נשים בצאתו יעצורו באמרותן ערכות
נקבות אם נצחתו תנצח, נצחונך תנוצח מנקבות

1) Diese wie die folgende Stelle in Prosa rührt selbstverständlich
von dem Ordner des Divans her.

2) Ist nur der erste Vers wie das folgende Eolum der Anfang
längerer Gebichte.

בכל זה היה עם לכב אדוני לבלתי ענותו בהארכת פה ובהרחבת לשון
ולבלתי הגדל פשע כריב דברים פן ישיגנו קלון ההכנס במלחמה שהנוצח
הוא מנוצח ויהי כי ארכו הימים ועוד בעל הריב נטויה לא יוכל עוד
להתאפק לכל מעייני השיר.

המבקשים בנפשו שיפוצו חוצה כי אמר יקח לו כבוד הדוערב במערכותיו
פן נהיה לבז בארך השתיקה ושלא לו זאת הקצירה: אדון עולם
שלחני וכו'.

Beilage V.

Gedichte Gornis und seines Gegners Zeiaja b. Samuel. Cod.
128, der Münch. hebr. Handschr. fol. 34—59, v. Monatichr.
1878 p. 476, 1879, p. 17.

בעליל לארץ עלילות על הגרני ובהוציאם דכה, והגרני נשבע בנפשו גם זה
הכל ורעה רכה, וזאת אשר דבר להם לצדק נפשו ולצמית חלשונות
הדוכרות על צדיק בנאוה ובזו בשקריהן, ויכתוב בספר כל גלילות פרוויצא
(פרווינצא) ואת הערים אשר ישב בהן.

ולארדי (ארלדי) אמר

עיר ארלדי עיר עז למיום נוסדה

בישראל אם בצרות נקראה

בצר לגרני יושביה קרמו

אולם מצעק על קציניה אני

ואני מאסתין אף געלחק מראות

או בדרכים אפגשם קל אעבור

קראו שמי פלג בימי נפלנה

הלא ימי דורים נדודים נהפכו

החן והיופי כבר התנכרו (התנכלו ?)

קרח כחום חשקי כלילות יחשוף

לבי כבר נשבר ואתבר לבר

אל התנני יה כיד מתקוממי

וכמשפחות אנשי מלוכה נכבדה

משגב לעשות כפרצים עמדה

צומות כיום העיר אריאל נלכדה

האומרים נפשי עדינות חמדה

אם בחלום אראם שנתי נודה

לו אחרי אביט לגל אהעמדה

חברת בנו עמים ומני נפרדה

חנם עלמות עוד ובעות צערה

עלי וחמיר באהבים אמרדה

בגדי ושלג על עצמי ירדה

עם זך ועם חסיד ובם אתחסדה

למה כיום אכרי מליצה אכדה

כשאל ובחושך יצועה רפדה
 על מחמר שירי ולא אשמרה
 או רגזה ארץ ארמה רעדה
 יטה ומלחמה וריב לא אלמרה
 אעל עלי שפה ולא אפרדה
 לא מרבוה הונם וחילם אפחדה
 או כרעה ברכי לכול עץ אסגדה
 כי הרחה עמל ואון ילדה
 יום נחנה למוט ורגלי מעדה
 אלו רצוני על דלתות אשקדה
 קמה ימין גרנה ועוד התעורדה
 נסו ואשה אל רעותה חרדה
 לא אקרח להם ולא אתגורדה
 חגה ושבתה ואת כל מזערה

עמי בקולי מאנו לשמוע
 גרני משורר העמיק לפשוע
 מה טוב ארי כחזן רוב לפצוע
 שלום ויד לא יתנו לנגוע
 הכף והסף יחפצו לבלוע
 אם לא בחזקה לקחו וזרוע
 כנפי מעילם יתפשו לקרוע
 אמר לדוסיף שיר וקם לגרוע
 מהור וכבוד תחפון למנוע
 נדיב וזא אמר לכילי שוע
 גליל ישלם לחמו לבצוע
 שרים דרכיו ידעו ירוע
 יצחק מספר זה שמי לרוע
 אחי והאם תמנו לגוע
 לבנות ולנחון לעקור ולנטוע
 יתמרו לא יוכלו למנוע

כי היה בעודי חי ואחי אחרי
 אם לך לכרך העויתי תחמול
 יום תאסוף ידי מלכים יחדו
 מי בערבה ביערים אהלי
 ותכל תלונות שוטני נפשי ולא
 לא מפני מגור שלומם אדרפה
 עמי אשו בכף ואם אכף לאיש
 יד רודפי תקצר ובטנם תחסר
 עם המחכים יום ימיני אולת
 מה לי גדולת הון ובשיר אעשיר
 שרים יתנו עוד במחול יענו
 אלו תלאותי כבוד ידעו
 באו ימי שלום וצרות עברו
 כי נפקדה נפשי ועוד לא ישבתו

וזאת לעיר המים
 נפשי באייגש לא מצאה מרגוע
 ויעצבוני בדחתם ראו
 אם ברחוב או בשוקים אפגשם
 הולכים חפויי ראש ובזוים לדרוש
 אך אם עלי שולחן אחרי יקרבו
 ולשוואלי כספם מאומה לא יתנו
 הכהנים אחי מאד כהם יפצרו
 וישעיה השם רבש מתוק למר
 ינפץ חמורות מה לך פה נפשך
 אויה למצביה ליום העדרו
 אויה לשר יצחק ליום דחק לכל
 אך אשריו כי אחריו בנו שני
 אחי שלמה שלמי שלם אבל
 האם בעודי מליצים יחדלו
 לא כי ימין גרני כשיר תתרוממה
 או נגנה ידי בגלגלי וכול

רוב שופרות היוכלים לתקוע
שמש אנחות קרבם לשקוע
ידיו וברכיו כשלו לברוע
ודבר גבורות מעשי לשמוע

אין די להשמיע תדילותי ואין
עורי פאת צפון ואורי בערי
ויחי לכב גרני ורב רפו שתי
אספו בני איש לי להקשיב פעלי

על יושביה אין לשם גברו
עיר היתה מקלט לאלהיו
דלקו ולא מאחרי ינהו
מכל צרי גלעד מזורי גהו
כוכבי כבודי בעדם יגהו
רודפים והעניי לבבי כהו
נביא ככן כוזי וישעיהו
אם נמשכו ימים והתמהמהו
יראו סעיפי כאשר כמרו.

וזאת לעיר מנואשקה
עיר מנואשקה בערים תמהו
לא מנואשקה היא אבל צרפת וזאת
רעי עובוני והם כי דבקו
בגבור מצוקותי ואנחותי והם
חי מעלת גרני אני להם לפה
האיש כגרני יהמה טנהמת
לא כי כדור קמתי ונשארתי לשיר
חכי לטוב נפשי ואל האנשי
כי קל לתחלתי ושכרי יאתה

מתי מרמה ויש עול בכפם
ועמה בוטחים המה בכפם
להשחות להרע העיר באפם
יפלל על קשי לבם וערפם
הכן (?) רע מנעוריהם וחרפם
והצלתי נשוהיהם וטפם
במוט אלה כנחלי אש ורשפם
וחשכו ככבי לילם ונשפם
ומולדתיו הלא ישתה בספם
ורבים שואנים אלי למרפם
ולא יצאו במחול לי וחופם
כי באו כל אניות תרשיש לחפם
ולשכור קערת כספם וכפם
ומפתן הרביר ישק וספם
והון ימצא ואל יבא בכפם

וזאת לעיר פנטראץ
בקרפנטראץ רדפוני בקצפם
והעיר כסדום עיר ההפוכה
ושמה מלכי (מלאכי ?) שירי אשלח
אברהם נשוא פנים וזקן
ולא ימצאו שמה עשרה
ומעם זו הדימותי בחור
והצלתי בני יצחק כמוטות
וקם כוכב בני דוד ודרך
ומשה איש מכורותיו בצרפת
לפי לא השריף לחם בברחי
אבני (?) להם ואיך לא קדמוני
ואיי ים יאירו מכבודי
והשכתי מתת ידיהם
יחי גרני ואל יראה ניהם
והן מפו שכא יתן אלהיו

ולאט אמר

על משפחות המושלים עברתי
כנור לנגן מנחה ירי ועל
ואנגנה אולי ביום אהערנה
אם לא בימי לא במוזו ימצאו
ולא כגרני קם לשיר נביא יהו
מה מצאו כי חטא ועון שוטני
יחרבו צירי ולא יכתבו
צר לי בעמלקי לרלקי יארוכ
לו קם צבא שחק ודלק אחרי
נחפזו עתות אנה עברו
אהיה לעולם עוד גביר אם מדביר
חלד לאט לי לאצילי אט ואט
היכל י"ו העבודה לפני
רוח זמירי על פניהם יחלוק
או לקראתי חרדו לא למרו
כמה יביאון מעדניהם לפי
ואשכנה חוכם כמלך בגדוד
המה אדוני נרבה אהבם

ולדריניא אמר

בני דריניא אל טל ואל מטר ושדי תרומות — כי שם נגעל מגן הגרני מן
השמים לחמו לנקום נקמות
נוגן שחוק צריו ורנחם
השואפים רוח כאות לב
בוטחים בעשרם ואני נודר
דזה אני המה כגן רזה
אל נא בשלם יהיה סכס
חופי וכנורי לקול בוכים
יירי כפיהם זה שמי הטוב
אזיה ליום דרתי מקום חנין
לו אעבור לשכון באחריתם
אזתי בחזריהם יחפשוון

חרתי לבבי באמונתם
 חסד אני וזכר ליונתם
 אם בחלום אפגוש עדינתם
 יאבד שמי ותכל תלונתם
 תחתי כבא חדשם ושנתם
 אאמין ואלך לשנינתם
 מי שיריה צלם וצנתם
 העת להם משחקת ועונתם
 ואעלה על לב תבונתם
 פן יעשון אותי תמונתם
 ויקטרו עלי לכונתם
 בו הייתה עדנה לוקנתם
 בצור ובלוח תבונתם
 ויחנו אלו חנינתם

או לקרשים לילה אפנה
 יאמרו כנואף אשמרה נשף
 ואני לקצוי הנרוד אברח
 כמעט אחכה יום פקודתי
 אך יקרב יומם ואמצאם
 שכרי לקץ ימים ובחירה
 מה מעשיהם או אביהם
 אשמור לפי מחסום בעוד
 לו ישמעו עובדי אליל שירי
 כמה אני ירא ליום מותי
 מן או לקטר יחדל לגד
 או לישושים ירקחו עמי
 מי יאסוף מילי ויחצבון
 ויכחירוני עוד ימי חרוה

ולי פורשים לכל רוח מצודה
 למי אוי רק לנפשך השרודה
 וכלתה חרדה החמודה
 ומשיב לבעלים האברה
 ומשגב לפני יום הפקרה
 בחומות הנחושת אעמודה
 כנוגע בקרשי העבודה
 כבודי בין קהל רוזנים ועדה
 יריעון לא אשיחון כל כבודה
 גדל פשע וחטאתו כבודה
 ושכלתים ואין כח ללידה
 הלא את יחרד יצחק חרדה
 ברעה עם בני אלים לתודה
 לקול נוגש אחותני רעה
 ואתחנן לקצין שר העודה
 באין אברה ונוצה החסידה
 ומשקיטי ביום חגת יהודה

וזה אשר שלח לקבוץ ראשי הקהלות
 למי אנוס ואן אמצא מצודה
 אדה גרני למי לענ למי בוז
 בתם כסף ואין טרף לכלכל
 ואולי גואלי מוריש ומעשיר
 וגם הוא לי ברעה לישועה
 ולשוא יגשו רודפי להרפי
 ולו נגעו בשירי יפרץ כם
 גאוני חשבו לנפיל ולשפיל
 ולו כל ככבי שחק לנפשי
 לכן אמון מכחש יקראו לו
 ואלי הייתה בטני כוכים
 ואם בגלל יהמיון
 ואיה נפלאות פיו במליצות
 ושירי מס ישימוני למרמם
 ולמשפט אני מגיש עצמות
 באין כנף ראו אם יאבר נץ
 בנוע יחליף השר עצמו

עור לו.

בספר הגרני כל הגדולות אשר עשה בארץ בה ישכון וכן חיל נצב לפניו
ושירו בעיניו לא יכון ואמר אאון ואחרק ואחקן משלו והוא לא יוכל לחקן.
מידעי לגנן טוב וישור חנפצו וכוונתים במישור
התורני ולמה את יחרי כפרא בכלות דשא כמו שור
עלה גרני צעק חמס ותנחז הביטני תמוך פלך בכפי
ואיך ידי אשלח בכשור.

שיר ידידות לגרני אשר לפחתו יקרבו וכיום השבת יערכנו כדיות הגרני
כמנואשקא שלח לו כחור אחד משם שירים שנים ובאו אליו באשו
לילה ואפלה והוא השיבו בלילך שירך עמי

שחים וו בשמעני קול צערה ושד ויחרד יצחק חרדה

ומי זה מתיריד נפשי ושוקט וכוחת אחוזני רערה

ועינו שמרה נשף כנואף והסתתר כדוד במצודה

ארה גרני כרי קצף כרי כח והלעג לנפשך השדודה

בקום גבר בעד לילה לדבר ודומיה לך ישים להורה

ולו כל ככבי שחק נפש ויריעון לא ישיחון כל כבורה

ועול לימים היודני ויגיד אמצו בין קהל מזנים (רוזנים) ועדה

ואיך לבו מלאו או מצאו כיום קראו למלך שר תעודה

ולולי כי נושא פני איש אני נשבע בקדשי העבודה

כשסע הגרי אותו אשסע כאמרי פי וכא יום הפקודה

כדוב שכול כלביא אפגשרו ושירי הוא כגור אריה יהודה

ואם ישחק בימם אלך וארחק לכל רוח פרושה המצודה

הבט שירך עקרה היא בני או כבר הרחה ואין כח ללידה

אשר ילדה שנים לך בימי ולמאות נות שירי גדודה

באשמורת לכבי החרדה בשיר ויחרד יצחק חרדה.

שיר ידידות לגרני אשר שר כיום הגית אלהיו לו מכל סביבו

בימם הציל יי אחו מכף כל אויבו

חרדו בני אדם ואל תרגעו יום מכנף הארץ זמיר תשמעו

מרום לקולי יחרצו סובבים על חוג וישורו ויתחזעו

לו ככבי בקר ברעי שחחו נגדי כסיל כימה ועש יכרעו

גם ככבי לכת כלכתי ילכו שמש וירח בנועי נעו

יצאו בנוח עירי כפה חבעו
 חלמי עפרי מור דרור יורעו
 לקשי מצוקותי דברי לעו
 אמטיר ערי עיינות חרהם נבקעו
 או רגלים לאשר יצלעו
 עיני לכבי מכאב דמעו
 גברו ומטה אהרן כלעו
 עדפו ירעפותיו והשתרעו
 שואג כשסע הגרי שסעו
 ירך כמטה אל וים כרעו
 שוכחי אלהים כברית פשעו
 איך ישפטו עם מדרכיו תעו
 שורש ישרנו ואף נטעו
 אל אם כמות כל האנוש יגועו
 נופלים בער שלח ולא יבצעו
 בני עולה אני אצדק והם ירשעו
 נפשי בכף קלע נדור קלעו
 כבוץ וכטיט רגליו הטבעו
 ועד מתי רכיבי חסדך נמנעו
 מות ומדת שאל יפדעו
 יען לרור דור מעשי נודעו
 שרים כשופר ביקר תחקעו
 מזיו כבורו יערב בשבעו
 תאלו בחי גרני ותשבעו
 ראש לחדשיו על שמו תקבעו
 נסו אנהוה רך זעות ועו
 גרני ושקמים תחליף נודעו
 מרפך ולחם חקך לא יגרעו
 אלה לדרכם ילכו יסעו
 נכרים להנחיל אוהבי ייגעו
 שוא יחנן נדא ובי יפגעו
 אשפיל גאון השיר ויכנעו

אלו אשורר כל עדינות אוספו
 אף אחרי לא ירעו קברי עלי
 ריקם יגילו חודפי חנם ולא
 כי יהיה מטר לפי שירי ומל
 שירי לעונים ללא אור יחזו
 מול שוטני לא ירעו פני אבל
 אלו שאגותי לחני נהפכו
 או על פני שחק יגוני יפרשו
 אם נחשלים אורו חיל כפיר
 חימות לכבי לו שפתו עברו
 כי ראפה עיני שוללים כל הוללים
 אחי במשפט מי אלהי יעמוד
 לשודדים ירוח וגוע בעדים
 אינם באידם בעמל אדם וחי
 לא יקראו פגע ונגע יטשם
 ואני כרדפי טוב דרפוני
 צוקות תסבינה כקלעים והם
 הרוך והענוג בהכלי הענוג
 יה למנגן טוב שפות שלום
 רוחי בחיינה מליצות מעפר
 חלד חצור בציר אמרי וחתום
 כחצוצרות תודה לגרני שוררי
 כי תרעכו אוכל ומנעם תתאו
 כל תופשי כנור לקים מאמר
 ספרו שנות השיר ויום הולדו
 אבי קרא נא ממעון קדשך דרור
 נפלו לבניך בנה גזית בני
 לך למברכים אוררי יום אהפך
 כי מלכי שלום סביבך יחנו
 עברי עמל ודים לפיך אאסוף
 ארבה כבוד השיר בימי ואעשיר
 אאור מליצי דור אדמות יסחרו

ישתחוו ארצה וכף ירקעו
 ובתולואי עצלות נוגעו
 על שולחנות חדים וישתעשעו
 לו אצרותיו יעזר נגעו
 על המזוזה אוני ירצעו
 לי יצאו ריכות והתגלעו
 לי נוגנים יחלו נושעו
 אצבע אשר לא צובעים צבעו
 המה כמבועי כאר נבעו
 יום מכנף ארץ ומיר תשמעו

ובעד צורוי כסף כרי קצף לאיש
 החוכשים ראשם למען כחשם
 אף אוהבי הבו והמה יקרכו
 אגבה ולא אשח לגבר יעשר
 כי ינחלו כבוד חכמים אעבור
 את נוגנים אריב וטיב וגם רוזנים
 גולת אריאל הנני נוגנך ליום
 לו מחשבי לצבעים והפך
 אשים למילי קץ בחררי בטני
 ותהי גדולתי לחר דורים לנס

בחים לר' ישעיה בנו רבש ששלח לגרני

ולא עוד תלכשו בגדי גדולה
 עליכם דברה נפש נקלה
 בסכלותו והוציא קול המולה
 ועד היום תהי נפשו מעלה
 ואין לו שם ולא פועל ומלה
 ואמרתו פתחתו מגלה
 בשרי שיר אשר היו תחלה
 ודרך שר במלתו וסלה
 בתרשיש שיר וכל חכמה ממולה
 כמו שר מחסה נפשו וצלה
 כמו נפש זרועה מושלה לה
 אשר שיר לעמרה לו וגלה
 אשר הוכה בציר פתי וחולה
 אשר חוה בכל יום מהחלה
 ויפקוד אל עלי כל מול בערלה
 וישירו בקול חתן וכלה
 ועוללים עוללהו בגסלה
 ונפשו עד מאד שחה ודלה
 וכו קוחים כסוחים לא רכולה
 יהי נואש לכבי מגדולה
 ומי יוכל נשא בעדם תפלה

לכו לבשו חרדת עם סגולה
 לכו רכשו קנאות איש לשואות
 לאיש עול יודע שיר קם כלקם
 אשר מכל אשר היו לפניו
 ומה יאמר אנוש נכזה כמו זה
 ואיד יגאה אנוש נכאה וגלאה
 ואיך סכל תכל נפש לדבר
 וחשב להרס שלה כנדלו
 הלא נודע בטוב פעלו וכיתו
 כימי בטח אנוש נאלח לדבר
 ומי הוא זה מלאו לב לדבר
 ואיך יאמר אנוש נקל ונבל
 ואיך רוה יגל רוה תכונתו
 ואיך יוציא לאור כל תעלומה
 ואם הוא מול אמת ערל לבב
 ואיך ישמחו שרים ושרות
 ומה יישיר בשיר עוד איש לכבו
 ואין לחבן בר תכונות
 הלא גרנו אמת גורן אטרים
 ואם כן כמו אמר ודבר
 ואם ירבה כמו זה כעיתי

ולא יחכם אזי ישכיל הכי ה
 בת שיר יפת מראה יפת העין
 אל תפחדו ואל תמרדו אכן חרי
 אל תצאי לריב ואל נא תלכשי
 ישחה בכוס רעל כאף אל יין נם
 העת אמר צר מר חמר
 כי רמחו תוך שוחמו
 אמרתי לו תועלתו לא
 שוחה ומרקד ביכובי (?)
 אחרי מותו שירים חרכה
 תמות גם אשו לא תכבה

נאום הגבר הוקם על הלוכש קנאה, להנקם מאויביו האשל הגדול השילוני
 כבודו הארץ מלאה דברה כי נפש נקלה ונכאה, חשב לקלות גאוונו,
 איש אשר לא ישית עם כלבי צאנו, ובשמעו הדברים יצמח כי לכלב חי טוב
 מן האריה המת, ועל זאת כמעיל קנאה לבש, אני אני הוא ישעיה ב"ר
 שמואל בנו רבש

וזאת אשר שלח לו על גב הכתב

סכל מרכה דברים על גברים נברים וברים יופך כו על נדיבים,
 אצילי ישראל אנשים חכמים וידועים עם אלהים ועם אנשים טובים,
 העלם נחעלמה ממנו מוסה ומכל חכמה לבו חלוק,
 הגרני גורן האמר היושב לוק.

ויען אויב ויאמר
 מה לך כי נועקתה
 הבקשור קושרים עלי ומורדים
 ואם גבר כגרני נם ויברח
 ולו מלכי צבאות נלחמי כי
 הלואת יאסוף גרני ימינו
 ומה לי עוד לעול ימים יקלל
 ואיך יחו נכוחות במליצות
 ראו אחו בלי מים הישגה
 ולולי כי פני אב זה ילדו
 השימותיו בשירי והמיתו
 ואם יברח לקצוי ים רחוקים
 ומלכתי עלי נחיב ללכדו
 ואחרי איש שוקט ובוטח דלקה
 היעלה נא כאוני קול פחדים
 ביום יתפרצו מנהו עבדים
 וידודון ולי יצאו גדורים
 ויאנק כאחד השרודים
 ויתהלל והן הוא בלמודים
 שחזם עין ואיך יפשט כגרים
 ועץ יבש היגמול השקדים
 אני נושא ואוכור לו חסדים
 ואקרא יורעי נהי וסופדים
 אני שורק והיו לאחרים
 ופרשתי לכל רוח מצודים

ולק ארכב ולא ארכב צמדים
ואף ראשי ישימון בדודים
ידבר פי ושיריו החמורים
כדון ואכירם המזידים
הלא אר בתעורת הידודים
עצרת פועלי און וכוגדים
הידוש שור על גורן אמרים
ומני יחדו שמעו נגידים
החם ועליה ירימון חורן
בימי ארונה נעצרה בגורן

ואפסי אעלה על כמותי שיר
ולא אדום לדבר על גבורים
ואם על יושבי שילה וגרלו
אאכר הון ויחרם כל רכוש
ואל חטף אלי יין ושכר
ומה אומר ואלי חשבו רע
ואיך בר מלא גרני ודגן
בני דוד האוינו זאת החרדו
אם מלאכי מות לגרני ירדו
שוא למיתים שוא והמותה כבר

אני אני הוא העלם הגרני אשר כמליצה נשא
ונשגב אבי כל חופש כנור ועוגב יצחק אבן גרני היושבי לוק.

לפיך יד עמוד נגדי באימה
הכי טובה לך צד הדממה
אנוש נמשל ונרמה ככהמה
והוא משכיל ולו נפש חכמה
בכת השיר כמו גבר בעלמה
ומלשם שבו גם אחלמה
ובלחו תהיה דופן עקומה
אשר ישנה כמי רעת וחכמה
ופריו טוב לרעב גם לצמה
ומה שגבה תהלתו ורמה
והלך שם כבודו עד שפמה
באש נגע לעש וכסיל וכמה
לכן חורין אבי חיל ועצמה
במלכך לשים ארצי (לשמה ?)
ובא לי לשלחם בחומה
מפתח ושכ וממלחמה
בשיר יבש כמו פת הצנומה
ומשרץ ורומש בארמה
אמת אין לך לעונתי תקומה

וען ר' ישעיה בנו דבש ויאמר
כלי ריק דום והאנק ושימה
שמור מחסום לפיך רש ונקלה
ומה חרוש עשות רעה ותחרש
לאיש משל בכל מידה כבדה
והוא שרה בכל משל ומשל
ושירו צח ויקר מפנינים
והן דופן מליצתו ושרה
ורעיוני אמת ירעו כאחו
ועצו רענן שאנן ושלו
ועלה שיא יקרו עד לרחוק
שמו נשמע בכל קצווי ארצות
וכימה לכסיל דבר גבוהות
ואיכה יקרא עבר כנעני
ומי אתה אשר באה לקלל
ואיך תחשוב לקרקר קיר חמודות
ואיך תתהללה חוגר כגבור
ומה יפחיד ומה ירגיז לבכי
ומי יפחד ארי מן השפנים
שמע עצה ברח לך חיש ורוצה

וחשוב שים כבודי לכלימה
ואנחל רח אלהי החממה
אכתתך ואכת עד להרמה

לא עצרו כח שכון בו שכון
בו בית מנחתו לשבת מכן
רן היבוס הוא טוב וגורן נכון

אף כי יחרף מערכות נערי
לעג וכוז כי נאצוני בית מרי
לחם עצביך ופת גילה חכרי
התעוררי שחת לפניו חכרי
וכים מליצה מחנהו נערי
עמדי וריבי כם ואותם בערי
לחם בעט סופרים רשעים דברי
ורדו לתוך גן שיר ושם מורד ארי
אל הפחד מצר מקדשו נארי
כל מחריבין לכל רוח זרי
פעלו אשר חשב להפיל נזרי
לדוש כמו מאבן עדינה מהרי
לשמיד שמו לעד וטובו נהרי
שירך ירי עליו ועיניו נקרי
רמחך קחי ולכי ואותו חקרי
בית חועבותיו חיש וקירו קרקרי
רחו לזאת קומי ונטעו עקרי
הרפי כאף אותם בתוך חכרי
רדפי והדריכי מנוחה חכרי
בו אף יהי דבק לעברי נוצרי
בת פו כמותו שוא ועמל תקצרי
אותו ואת ארצו באפך פוררי
אליו ואל נא תנעה בו צוררי
ינשא אשר הגדיל מאד צערי
דכשי אהי אוכל בגיל עם יערי

שתי יין ואין דבר חרבר
הלא היא מאבותי לי ירושה
ולו אין כבודי לאחוז כך

אם מלאכי מות בתוך גורן יבוס
דין הוא הכי לו אל בחרו להיות
אך גרנד הפך הכי הוא רע וגו

ויען אויב ויאמר

גרני כרי קצף וחמה וחרי
שרים ישראלוני והודי שוררו
קומי יחידתי ואל נא תאכלי
קומי ושמני פח לכוד אויבך כאף
עורי והבעירי באש שיר שוטנך
אם פועלי און כך הלא צאי
אל חבקש לך כלי זיין לה
שישי ושמחתי בת וכנורך קחי
התערגי שקמי ואל תעגני
קומי ופי עולה באפך חבלמי
התחנמי אל שולמי רע שלמו
רושי עלי גרנד ולבך חחני
דרךך לנוכח אל וידך יש לאל
ובשוט לשונך תחביא אותו וחץ
כליך שאי ושאי ואל אל קנאי
פורצים כבודי פרסי תהרסי
עת לעשות אל אל אשרהפך כמו
הצוחקים עלי עליהם צחקי
אוייל אשר זמם להאביר חכרי
מה לאויל המהביל כי אדבקה
אל חלכי עמו סביבו אל תשכי
שיתי לבבך למסלה רחקי
שוכב טמא הלב טמא גו קראו
ישחק וישכח גיל ואף רנן וטוב
אשכול מרוות לו ככל עת ואני

בגלל כלבים אלמים אם תשמרי
הנקמי בנוערים כך גערי
ונק יונק לי כפיר מיערי
יקלל המה יבוך יוצרי
לי בעמלקי ונער מצרי
חרב נקמות אשלוף מתערי
לו קם צבאות ושות שח שיערי
אל תלבו גלעד לבקש הצרי
עד לבקרים אפרוש אור שחרי
כי מסחר כסף ופז טוב סחרי
עבי נגינות הטריח ברי
אין רב במי ירדן ודי הטריח
לא תעלי על לב ולא תזכרי
בשו והציעי שאל הסתתרי
שרים לראש נוגנים עטרי
עם יורעי נגן הלא תסתברי
האומרים מיין עברות תשכרי
רובי מרווחי ורובי מררי
זרע ברוך עליון ולצדיק פרי
מה מרבש מתוק ומה עז מארי

הטבת מאד נגן ואל פי מחסום
הרסי מהרסיך ולהם שלמי
חנם יגילון צוררי ריקם ועור
רבת מקנאי ככלבים נבחו
וישעיה ראש הודפי אך נהפך
למה בשבט פה אפיצו בה ליום
איכה יחפני אנוש האערופ
נוגנים קחו שירי לרפא כל חלי
לילות מליצה ארכו ויחשכו
כל סוחריו תרשיש סחר שירי קנו
מי לי כנשם בא ומים שוטפים
נגע טמא שפה בקדשי טמאו
יד האויל שובי לחיק האספי
אוי לך נביאך שוא ותפל יחוו
זומי מליצתי חזי נקם בחזך
אל תדבקי עם פוחזים תתרחקי
כוס יעבור על הוללים ירדו לבור
ריכי באש ריכי ועליו תסתבי
אשכול מרווח מרבש יצא הזה
זה מר ורך לבב ושר היולדו

ויספ עוד שאת משלו ויאמר

כחרף ישעיהו מערכות הגרני ייברכו על פניו ויקללהו קללה נמרצת ויבו לו
בעיניו

חימות הלנצה תשמורנה
מן אז לרעותן ברית תצורנה
הה מפני חרב נקמות גורנה
אם תכוכנה ואם תשקורנה
ידי כנבעת הר נבל תשקורנה
כף גיל נבעות בערי תחגורנה
לחול כנות עמי ושיר תשורנה
לספור ולקברתי אהבה תזכורנה
מן הקברים לעלות תעורנה

אש הלבבות דור לדור תשורנה
ולצודדות נפשות עמיכם נהפכו
ארחות מקנאי שובנה ערי ולי
לכנה כנותי נעמודה בכרית
אשיר בעודי חי וכשיר אחרי
אלו אשורר לשפיים ויחאו
או אם בתוף אשא לקולי יצאו
אף אחרי מים ליום תלכנה
או לעצמות היבשות אקרא

או אם אדבר לסלעים יטפו
הדום שאול רודפי וחרפות חורפי
עצמו פעלי מערך אלי ולא
גרני מנגן טוב לדור דורים יחי
עלם ירא מצוה בפיו לא העוה
וישעיה מי לישועה לו יהי
לו ימשכו ידיו בשבט סופרים
הלך דבר מר לו טעמו חשכו
כל לוקחי חטים לגרני ירדו
שמה אלומתם נגידיים נשאו

ועתה בני שמע בקולי איעצר, הכבר ושכ בכיתך פן אוסיף
באמרי פי ואפיצך דעה לנפשך, כי שירי מעין כל חי נסתר
ואדם לא ראיה, כי שיר מלאך יי' צבאות הוא, אני אני
הוא נשיא נשיאך אשר במליצה נשא ונשגב, אבי כל חופש כנור ועוגב.
יצחק הגרני אכן אכרם היושבי לוק

הלוק לגרני וחשק ודברי חמדתו האחרונים, ועוד בחיים חייתו ושנותיו עוד
רבות בשנים.

לחשקי הנני הולך לתנות
פשעי טנעו הטוב מליצי
לאב לי נהפך כנור מחולי
כתום חשקי ואפס מאויי
והיום רר ונסו הצללים
ואימתה בלבי מתמותה
וחשקי מוסרי תבל ילהט
ואם אמות ועודני בעלמות
לפנים אהיה רודף חשקים
ועתה נהפכו עלי למשחת
וממרחק לכל הוכל יביאון
ומקרשי ארזני לעקרות
ורמתי לעלג ירקחנה
ושערותי יחדים על כלי שיר
ואבנטי למחגורת מנאף

וקול חופי כבר שבת וענות
וכמה לי חטאים וענות
וכנורי לקול בוכים וקינוח
ותכלו מתנות החן ומנות
ואין רוח מרחפת כגנות
ומה שכרי כעיר כן אחרות
ותשכונה עלי קברי ענות
ואתי ירדו שאול תלונות
ונמשלתי כחופת כמדינות
אהבים נעדרו באמונות
עפר קברי ל . . . הקף (?) ערינות
אוי תלדנה בנים ובנות
ואלם להנות שכעים לשונות
וייטיבו באין נוגן נגינות
למען יחדל לנאוף ולזנות

ובל בלי בלי קדש ישימון	ושלמותי למשמרת צפונות
ומי ידק לעפר את עצמי	בטרם יעשון אותן תמונות
אמרי יתנו חכמה לפתי	ולנער ולנכון חבינות

נערות חופפות מה לך לחשקם	הדמית משול אל הגבירות
לך נא אהוב בלה ואשת נאפופים	לך נאוו ולא אלו נערות.

Recension.

Deane, William I., M. A., The Book of Wisdom the Greek text, the Latin Vulgate and the authorised English version with an introduction, crit. apparatus and a commentary. Oxford 1881. 4°.

Seit der Mitte des vorigen Jahrhunderts, wo Rich. Arnald seinen kritischen Commentar über die Apokryphen veröffentlichte, hat sich die englische Theologie nicht so eifrig und eingehend mit der Apokryphenliteratur beschäftigt, wie in unsern Tagen. Das Jahr 1879 brachte uns Blunt's Annotated Bible, und aus dem Jahr 1880 sind Bissell's und Churton's Arbeiten zu verzeichnen. Gleich dem letztern hat W. J. Deane speciell das Buch der Weisheit zum Gegenstand einer gründlichen Untersuchung gemacht, und das Ergebniß derselben liegt uns nun vor in einem stattlichen Bande. Nach selbstständiger Prüfung der vorhandenen handschriftlichen Mittel und Verwerthung aller kritischen Vorarbeiten und jüngsten Editionen liefert uns Wf. einen correcten Text, dem in parallelen Columnen die Vulgata und die von der anglikanischen Kirche autorisirte Uebersetzung